

Mgr. Markéta Šálová – Archeologické výzkumy a nálezy v Ratenicích (přehled)

Z katastrálního území obce Ratenice je hlášeno celkem 35 archeologických akcí. Nejsou to jen archeologické výzkumy, ale také stavebně historické průzkumy vybraných památek v obci.

Celkem 13 výzkumných akcí odkrylo také nálezy z doby římské. Ale kromě doby římské byly nalezeny také artefakty z doby trvání kultury s lineární keramikou, kultury s nálevkovitými poháry, se zvoncovitými poháry, lužické kultury, knovízské kultury, kultury bylanské, doby laténské, doby raného i vrcholného středověku a novověku aj.

Mezi první nálezy učiněné na katastru obce Ratenice patří silnostěnná červenohnědá amfora kultury nálevkovitých pohárů, která byla objevena v únoru roku 1915 na poli p. Václava Sixty při těžbě písku. Vzhledem k tomu, že nádoba byla nalezena osamocená, předpokládal J. Hellich, že se jedná o nádobu z kostrového hrobu keramiky rázu durynského. Nádoba má následující rozměry: výška = 240 mm, výška hrdla = 70 mm, průměr otvoru hrdla = 110 mm, maximální výduť = 210 mm. Nádoba má čtyři ucha na maximální výduť.

Na poli p. Soukupa byl rozrušen kostrový hrob, ze kterého se zachovala pouze nádobka s porušeným ouškem. Výška nádoby je 8 cm. Nádoba je vyrobena z jemného hnědého materiálu. Datace tohoto hrobu je sporná, protože v článku F. Dvořáka je nádoba datována do kultury únětické, zatímco ji datuje do kultury zvoncovitých pohárů.

Již v roce 1940 byly na katastru Ratenic objeveny tři hroby z doby římské. Bohužel zpráva o tomto nálezu je velmi skromná a dá se z ní vyčíst, že byly na zahradě pana Šverstáka objeveny celkem tři hroby z doby římské. Tyto pohřby byly uloženy do muzea v Pečkách. V okolí obce probíhaly také povrchové sběry, při nichž se našly střepy a přeslen datované do doby římské. Bohužel jediná zmínka o nich je v dokumentu č. j. 5264/41, ve kterém se uvádí, že tyto nálezy byly předány do Zemského muzea, jejich dnešní osud není znám. Z Ratenic by měla pocházet i nízká otevřená miska s plochým dnem. Okraj této misky je zaoblen a stěny jsou kolmé. Barva nádoby je šedohnědá.

Do doby římské se podle PhDr. M. Šolleho dá zařadit také hrncovitá urna s ze žárového hrobu. Maximální výduť je umístěna v horní části, kónické hrdlo je jemně odsazeno. Okraj je ovalený a zesílený. Nádoba je zdobena rytými liniemi vysíci od horní vodorovné linie, a také dvojitým obloukem. Nádoba měla být nalezena na zahradě p. Šverstáka již v roce 1935 a mělo by k ní patřit i železné kopí.

V roce 1935 byla na pozemku p. V. Tučka (parcela číslo 400/1) nalezena nádoba, která byla přiklopena pokličkou. Nádoba obsahovala železné a jiné předměty. Jediným nálezem, který se zachoval minimálně do 40. let 20. stol., je železné kopí s podlouhlým listem. Tulejka tohoto kopí je kratší a v ústí značně zesílená, na konci příčně přepažená. Pochází z hrobu, datovatelného do doby římského císařství. V témže roce byla rovněž na pozemku p. V. Tučka objevena hrncovitá nádoba, sloužící jako urna, a kovová esovitá ozdoba. Hrncovitá nádoba má široké ústí, mírně zatažený okraj a oble kónicky se zužující tělo, ploché dno. Je zdobena nepravidelnými svislými rytými liniemi a jednou vodorovnou linií. Esovité ozdoba byla vyrobena z plochého drátu, který byl na koncích zahrocený. Na obou koncích byla také malovaná očka, dále byla na ozdobě také vyvedena čárka znázorňující ústa. Poslední malovaná černá čára představovala hřbetní čáru. Celá tato výzdoba měla znázorňovat hada. Délka předmětu byla 37 mm a průměr drátu byl 3 mm.

V roce 1953 již podruhé urguje František Kysilka Archeologický ústav Akademie věd České republiky, kvůli pravěkým střepům, které se nacházejí na poli poblíž Ratenic. Ve svém dopise na Státní archeologický ústav, který dostal číslo jednací 4027/53, poukazuje na to, že místní žáci nosí učitelé z ratenické školy velké množství střepů i kostí. Žádá tedy Státní archeologický ústav o průzkum zmíněných míst. Odpovědí na jeho dopis byl průzkum ze dne 9. října téhož roku. Kdy do Ratenic přijela na pracovní cestu E. Štiková, která v polohách „Nad loučkama“ a „U domku“, tedy na katastrálním čísle 94, našla pravěké nálezy. Konkrétně se

jednalo o kopytovitý miniaturní klínek z mladší doby kamenné, dále tunelovité ouško z pozdní doby kamenné, bronzová sekerka italského typu z únětické kultury, střepy kultury knovízské, asi 40 kg keramického materiálu z laténsko-římského období. Do tohoto období patří také přeslen, dvě kostěná šídla, píšťalka z parohu, struska, struskovitý výlitek železářské pece a zvířecí kosti. Byly zde také nalezeny keramické střepy z doby hradištní (Zpráva o pracovní cestě do Ratenic, okr. Nymburk, č. j. 5098/53). Autorka průzkumu E. Štiková konstatovala, že vzhledem k tomu, že orba dosahovala hloubky 35 cm, byly objekty touto orbou narušeny, ale v době její přítomnosti na lokalitě již nebyly na povrchu patrné. Dále také uvedla, že pokud nebude zavedena hlubší orba, nejsou dosud neodkryté archeologické památky přímo ohroženy, nicméně ještě v témže roce proběhl záchranný archeologický výzkum, v poloze „Nad loučkama“ na parcelách č. 77, 78, 78, 80, 83, 86, 87, 90, 94, 95/1, 105 a 106. Objeveno bylo sídliště z mladší doby laténské a starší doby římské. Tato lokalita je v literatuře označována jako tzv. první sídliště. V tomtéž roce probíhaly i povrchové sběry v polohách „Nad loučkama“ a „U domku“. Při těchto povrchových sběrech se našly keramické zlomky datované do neolitu, eneolitu, knovízské kultury, dále také střepy z doby hradištní

V roce 1958 byla u hřbitova objevena malá amfora uložená v muzeu v Poděbradech. Údajně ji našla Jana Voláková u ratenického hřbitova (asi 1 km za obcí). Jedná se o dvouuchý džbán z jemné šedohnědé písčité hlíny. Tělo má tvar zploštělé koule. Tělo je od hrdla odděleno žlábkem. Hrdlo je prohnuté a válcovité s ovaleným okrajem. Výška nádoby je cca 80 mm, průměr dna cca 40 mm a průměr okraje je 62 mm.

V roce 1961 bylo objeveno další sídliště, tzv. druhé sídliště, z doby římské na parcelách číslo 359 – 368, a to při kopání silážní jámy a výstavbě hospodářských budov. Snad ve stejném roce proběhlo i orientační zjištění vedené PhDr. K. Motykovou, která zde zdokumentovala osídlení ze starší doby římské a stříbrnou minci císaře Valeriána II.

V roce 1971 bylo objeveno několik žárových hrobů kultury lužické (ty se nacházely v hloubce 50 – 60 cm), jeden žárový hrob z doby římské a kostrový hrob z doby hradištní. Nález byl učiněn na parcele číslo 400/1 při melioračních pracích. Lužický žárový hrob č. 1 obsahoval dvojkónickou popelnici, která byla překryta kónickou mísou. V hrobě se našly ještě další nádoby - dvě dvouuché amfory, dva menší a jeden větší okřín, a také malý hrnek aj. Nádoby byly nalezeny rozbité. Dále se našla část bronzové spirálky. Podle autorky výzkumu nelze vyloučit, že jde o pozůstatky dvou hrobů. Z druhého lužického hrobu se zachovala menší dvojkónická popelnice se spáleným obsahem, která byla překrytá kónickou mísou s jedním uchem.

Dne 8. října roku 1971, hlásil učitel František Mottl z Ratenic porušování dalších pravěkých objektů. Konkrétně se jednalo o tři žárové hroby lužické kultury, a jeden kostrový hrob z doby hradištní. První z lužických hrobů, označených číslem 3 byl hluboký cca 60 cm. V hrobě byla nalezena polovina popelnice překrytá kónickou miskou, dále také část velké druhotně přepálené hrncovité nádoby, dva okřínky a hrnek. Hrob označený číslem 4, byl opět žárovým hrobem lužické kultury. Hluboký byl cca 60 cm, a obsahoval polovinu popelnice s obsahem a překrytou mísou. Výplň hrobové jámy byla tmavá popelovitá. Třetí žárový hrob, označený číslem 5, byl těžce poškozen bagrem a zachovalo se z něho jen několik málo střepů z různých nádob.

Ve stejnou dobu byl také objeven kostrový hrob 10 – 14leté dívky z doby hradištní. Pod lebkou byly nalezeny tři drobné bronzové záušnice na dřevěné podložce, která byla vyzvednuta spolu s lebkou. Hrob byl orientován ve směru JZ – SV a nacházel se v hloubce 80 cm, šířka hrobové jámy byla 55 cm.

V roce 1971 na zahradě statku číslo popisné 3, katastrální číslo 374, což je uváděno jako pole na východním okraji obce, byla objevena zahloubená chata ze starší doby železné o rozměrech cca 5 x 5 m a hloubce 1,4 m. Podél vnitřních stěn se táhly žlábkové, ve kterých byly zachyceny stopy dřevěné konstrukce. Dále byla odkryta část zahloubené chaty z mladší doby

laténské, výrobní objekt ze starší doby římské. Dále zde byla také odkryta studna ze starší až počátku mladší doby římské s nálezem římsko-provinciální keramiky.

Ve stejném roce pokračoval výzkum ještě na parcele č. 357. Na této parcele byla vykopána sonda o rozměrech 19 x 2 m, která vedla napříč budoucími základy domu. Podnětem tohoto výzkumu bylo důvodné podezření, že na tuto parcelu zasahuje osídlení z parcely č. 374, jehož část byla téhož roku zkoumána. Výzkum na této parcele odhalil kulturní vrstvu v hloubce 40 – 70/80 cm. Přičemž největší koncentrace nálezů byla v hloubce okolo 60 cm pod povrchem. Podloží se nacházelo v hloubce 70/80 cm a tvořil ho žlutý písek, místy také štěrkopísek. Nepodařilo se zachytit žádný objekt, ale jen keramické střepy ze starší doby římské, laténské a lužické kultury. Na výzkum prováděný v roce 1972 na parcelách č. 357, 374 a 375 navazoval výzkum v následujícím roce, který odkryl další část sídliště z doby laténské a římské.

Nejstarší doklady osídlení pocházejí z doby kultury s lineární keramikou, která byla zjištěna výzkumem V. Salače probíhajícího v roce 1988 v poloze C - „Za stodolama“, kde byl prováděn dálkový výkop. Spolu s touto kulturou bylo během této akce zjištěno také sídliště lužické kultury, pohřebiště kultury bylanské a další nedatovaná jáma. Další sídliště z kultury s lineární keramikou bylo odkryto týž badatelem ve stejném roce, ale v poloze „Nad loučkama“, kde byl opět podnětem k výzkumu dálkový výkop. Spolu s kulturou s lineární keramikou bylo zjištěno sídliště kultury vypíchané, dále také eneolitické sídliště, sídliště únětické, mohylové, lužické, bylanské, pozdně halštatské, sídliště z doby římské a hradištního období. Ještě také sídlištní aktivity, u kterých nebylo možné určit dataci. Výkopem bylo porušeno celkem 17 sídlištních objektů, z nichž 3 patřily době středohradištní, 4 starší době římské, 3 nelze datovat, a ostatní objekty patřily buď kultuře mohylové, nebo lužické.

V roce 1988 probíhal výzkum v souvislosti s dálkovým výkopem i v poloze B „U domku“, kde byly v profilu výkopu zjištěny dva objekty větších rozměrů, jejichž výplň tvořila tmavá hlína s příměsí písku, bohužel neobsahovali žádné nálezy. V poloze D „U kříže“ objevil doc. Salač polozemnici z pozdní doby halštatské. Objekt byl osamocený. Nalezena byla keramika a kosti.

Na přelomu let 1988 a 1989 prováděl doc. Salač orientační průzkumy JZ a JV od obce. Důvodem těchto průzkumů bylo hloubení hlavní rýhy pro plynovod. Bylo nalezeno sídliště lineární kultury, kultury lužické, bylanské. Dále také lužické a bylanské pohřebiště. Podařilo se také najít dvě nedatovatelné jámy-Opět ve stejné době a ze stejného důvodu probíhal výzkum v poloze C „Za stodolama“. Podařilo se objevit sídliště kultury lineární, lužické, bylanské a nedatované. Nalezena byla jen keramika.. Zkoumáno bylo celkem 19 objektů, konkrétně jeden komorový hrob z bylanské kultury, minimálně tři lužické žárové hroby, jeden lužický sídelní objekt, jeden objekt pravděpodobně kultury s lineární keramikou. Ostatní nálezy nelze blíže datovat. Nalezla se keramika, kosti, bronzové a železné ozdoby

V roce 1995 prováděl vertikální řez M. Vávra s Ústavu archeologické památkové péče středních Čech Praha v poloze „Nad loučkama“ JZ od Ratenic na rozhraní katastrálního území Ratenic a Dobřichova, konkrétně na JZ svahu návrší. Podnětem byl jako obvykle dálkový výkop. Podařilo se objevit sídliště kultury kulovitých amfor (mělo se jednat o intruzi). Dále bylo objeveno sídliště štítarské a z pozdní doby železné. Nálezy tvořila keramika, kosti, kameny a zahloubený objekt.

Zatím poslední archeologický výzkum na katastru této obce prováděl R. Tvrdík z Regionálního muzea v Kolíně v roce 2004. R. Tvrdík zkoumal oblast JZ od Ratenic, na poli mezi cestou do Peček a železniční tratí. Zkoumaná plocha je ze severu ohraničena polní cestou do Peček, z jihu železniční tratí na Kolín, na západě přítokem Výrovky. Podařilo se mu sběrovou činností objevit sídliště ze zemědělského pravěku a středověku.